

' SANCTI EGBERTI

EBORACENSIS ARCHIEPISCOPI

CANONES DE REMEDIIS PECCATORUM.

PRÆFATIO.

De remediis peccatorum paucissima hæc quæ sequuntur ex priorum monumentis excerptimus; in quibus tamen omnibus non auctoritate censoris, sed consilio potius compatiens usi sumus, solerter admonentes doctum quemque sacerdotem Christi, ut in universis quæ hic annotata reperit, sexum, ætatem, conditionem, statum, personam cujusque pœnitentiam agere volentis, ipsum quoque eor pœnitentis curiose discernat, et secundum hæc, ut sibi visum fuerit, singula quæque judicet. Quibusdam namque a cibis abstinendo, ^b nonnullis genua sæpius flectendo, sive in cruce stando, aut aliud aliquid hujusmodi, quod ^c ad purgationem peccatorum pertineat, faciendo, plurimis universa hæc agendo, sua necesse est errata corrigere: quæ universa in examine discreti debent pendere iudicis.

I. *Excerptum de canonibus Catholicorum Patrum, vel pœnitentiæ ad remedium animarum domini Egberti archiepiscopi.*

Institutio illa sancta, quæ sebat in diebus patrum nostrorum, rectas vias nunquam deseruit, qui instituerant pœnitentibus atque lugentibus suas passiones ad vera medicamenta salutis: quia diversitas culparum diversitatem facit pœnitentibus medicamentorum, vel sicut medici corporum diversa medicamina vel potiones solent facere contra diversitatem infirmitatum, vel iudices secularium causarum. Diversa igitur iudicia, qui boni sunt et recti, pensant et tractant, quomodo recte iudicent inter miserum et divitem, inter causam et causam. Quanto magis igitur, o sacerdotes Dei, diversa medicamenta animarum invisibilium hominibus pensare et tractare oportet, ne per stultum medicum vulnera animarum ^d fiant pejora, Propheta dicente: *Compu-truerunt et deterioraverunt cicatrices meæ a facta insipientiæ meæ. O stulte medice, noli decipere animam tuam, et illius ne duplicem pœnam accipies, * vel septupla vel millena. Audi Christum dicentem: Si cæcus cæcum duxerit, ambo cadent in foveam. Si tu non cogitas iudicium meum, alter homo non audit neque videt, qui me iudicet. O non intelligis quia*

* Hunc titulum ita restitui ex iis quæ in Præmonitione ad Opera Canonica Egberti superius animadverti, cum in præcedentibus omnibus Labbei editionibus libellus iste sub hoc alio paruerit: *Venerabilis Bedæ Presbyteri Canones*, etc. Portionem autem esse amplioris Operis ab Egberto confecti, ibidem ex Ballerini admonui. MANSI.

^b Pœnit., aliis eleemosynas dundo.

^c Pœnit., ad animæ salutem.

^d Pœnit., putrescant, etc.

* Pœnit., vel septuplas vel millenas.

A Deus iudex justus et fortis videt et audivit, et in palam abscondita deducit, et reddit secundum opera: et item vere sunt nonnulli cæcorum canum similitudine currentium ad cadavera mortuorum, vel corvorum volantium, qui ad sacerdotum vehuntur, qui non propter Dominum, sed plus propter honorem terrenum inbiantes, cæci ^f divina sapientia. De talibus dixit Gregorius Nazianzenus: Timeo hoc quod canes assectantur officium pastorale, maxime cum in semetipsis nihil pastoralis præparaverint disciplina. Ezechiel namque ait: *Væ pastoribus Israel, qui pœcebant semetipsos, et non gregem: lac bibebant, et lanis eorum operiebantur, et quod crassum fuit manducabant, quod fractum fuit non alligabant (Osee IV)*, etc. Item Ezechiel ait: *Væ sacerdotibus, qui comedunt populi mei peccata*, hoc est, sibi eorum sumentes victimas, et non orantes pro eis. Comedentes hostias, et non corripientes: qui ubi morituros homines audiunt, inde gaudentes præparant se ad prædā quasi corvi ad cadavera mortuorum. Nunc ergo, fratres, qui voluerit ^g sacerdotalem auctoritatem accipere, in primis cogitet propter Deum, et præparet arma ejus antequam manus episcopi tangat caput, id est, psalterium, lectionarium, antiphonarium, missale, baptisterium, ^h martyrologium, in anno circuli ad prædicationem cum bonis operibus, et computum cum cyclo, ⁱ hoc est jus sacerdotum. Postea autem suam pœnitentialem, qui hoc ordine secundum auctoritatem canonum ordinator, ut discretionibus omnium causarum investiget primitus, sine quibus rectum iudicium non potest stare, quia scriptum est: *In nulla re appareas indiscretus*, sed distingue quid, ubi, quandiu, quando, qualiter debeas facere. Non omnibus ergo in una eademque libra pensandum est, licet in uno constringantur vitio: sed discretio sit unoquoque eorum, hoc est inter divitem et pauperem; liberum, servum, infantem, puerum, juvenem, adolescentem, ætate senem, hebetem, gaurum; laicum, clericum, monachum, episcopum, presbyterum, diaconum, subdiaconum, lectorem; in gradu, vel sine; in conjugio, vel sine; peregrinum, ^j virginem, feminam, ^k canonicam, vel sanctimoniam ^l,

^f Pœnit., divinæ fortitudinis.

^g Pœnit., sacerdotis nomen habere.

^h Pœnit., computus canon pœnitentialis.

ⁱ Pœnit., tum commendationibus animarum, hominibus per circuitum anni Dominicis diebus et singulis festivitibus plebibus prædicandas.

^j Pœnit., indigenam.

^k Pœnit., viduam.

^l Pœnit., monacham.

debilem, infirmum, sanum. De qualitate pecudum vel hominum, continens vel incontinens, voluntate^a vel in casu, in publico vel in abscondito, quasi compunctione emendet necessitate vel in voluntate, loca et tempora collationum constituerant sancti apostoli. Deinde sancti Patres, et sanctus Penuius^b: deinde canones sanctorum Patrum, deinde alii atque alii, ut Hieronymus, et Augustinus, et Gregorius, et Theodorus. Ex quorum omnium ista descriptissimus dictis et sententiis veraciter, ut salvi sint omnes, et non pusillanimes, quia *potentes potenter tormenta patientur* (Sep. vi). Item in Jesu filii Sirach: *In iudicando esto misericors, pusillis ut pater, et pro viro matri illorum* (Eccles. iv). Item sanctus Jacobus dixit: *Judicium sine misericordia erit illi qui non facit misericordiam; superexaltat autem misericordia* B *judicium* (Jac. ii) ut idem ipse consequatur: ut sanctus Benedictus, hoc est qui veram poenitentiam faciunt in jejuniis et fletu, in elemosynis, in orationibus, et perpetrata iterum non faciunt; et si faciunt, tamen non perseverant in eis, quia Deus dixit: *Malum cogitasti, ignovi; malum dixisti, ignovi; malum facisti, ignovi; perseverare vis in malo, non ignosco*. Ergo qui perseverant in malo, non ignosce, sed iudica iudicium strictum secundum canones, ut alii timorem habeant.

II. De fornicatione.

• Adolescens si cum virgine peccaverit, annum unum poeniteat. Si semel et fortuito, levietur, et tamen usque ad annum plenum. Si intra viginti annos puella adolescens, tres quadragesimas, et ferias legitimas. Si propter hoc peccatum servitio humano additi sunt, quadraginta dies: si nitens tantum, et non coinquinatus, viginti dies poeniteat. Si vidua obstuprata, annum totum, et dies jejuniorum in altero: si usque ad generatum filium, annos duos integros, et duos alios levius. Si et occiderint, annos tres, et alios quatuor levius. Si monachus laicam, tres annos poeniteat; illa duos, et legitimas ferias. Si monacham laicus, duos annos poeniteat, et legitimas ferias; illa tres. Si usque ad generatum filium, annos quatuor: si et occiderint, septem annos poeniteat. Si quis vacans alterius uxorem polluit, duos annos poeniteat. Si uxoratus virginem, similiter: ita ut primo horum a sua contineat, si ei consenserit; alioquin addatur modus poenitentiae. Si uxoratus uxorem alterius, tres annos poeniteat: primo horum a propria consentiente absteat. Si uxoratus ancillam suam, annum unum poeniteat, et tres quadragesimas, et legitimas ferias tribus mensibus primis, et a sua se contineat. Illa si invita passa est, quadraginta dies poeniteat: si consentiens, tres quadragesimas, et legitimas ferias. Si adolescens, sororem

^a Poenit., voluntate, necessitate vel casu.

^b Poenit., Paphnutius.

^c Multos ex canonibus hujus sequentiumque capitulum reperire est apud Burcardum, Ivoem, Anselmum, Gratianum, Panormiam similesque juris canonici promoscondos, ut observavit V. C. Antonius Augustinus in notis ad hoc poenitentiale.

A septem annos poeniteat: si matrem, septem annos, et quandiu vixerit, nunquam sine poenitentia. Si sodomitae, annos septem; si in consuetudine, annos septem; vel si monachus, annos septem. Qui cum peccato peccat, annum unum; si monachus est, duos annos. Qui saepe fornicatur laicus cum laica, tres annos poeniteant, et quanto saepius aut negligentius, tanto magis et tempus addat et modum. Qui diutius fornicationi, perjurio, latrocinis, caeterisque flagitiis servivit, annos septem poeniteat. Qui complexu feminae illecebrosae, vel osculo pollutur, dies triginta poeniteat. Qui contactu ejus inverecundo ad carnem, tres menses poeniteat. Puer se ipsum voluntate pollucens, triginta dies poeniteat; juvenis quadraginta. Qui in turpiloquio pollutur negligens, septem dies poeniteat. Qui impugnatione cogitationis et naturae inquinatur nolens, per quatuor dies quinquagenos psalmos canat, et quarta et sexta feria jejunet ad nonam vel ad vesperam. Qui in ecclesia consecrata nubunt: qui in ecclesia per somnium pollutur, tres dies poeniteat; uxoratus contineat se quadraginta dies anni ante Pascha et Natale Domini; et omni die Dominico, et quarta et sexta feria a correptione manifestata, usque post natam sobolem. Vir contineat se ab uxore tres menses. Uxor post natam sobolem absteat se ab ecclesia, si filius est, dies triginta, si filia quadraginta. Sed in tempore menstrui sanguinis, nam qui tunc^d sumpserit, triginta dies poeniteat, qui septem dies. Parens, C *cujus filius per negligentiam non baptizatus obiit, unum annum poeniteat, et nunquam sine aliqua poenitentia*. Si sacerdos, ad quem pertinebat, vocatus venire neglexerit, ipse ob damnationem animae iudicio episcopi sui castigetur. Sed in omnibus licet fidelibus, ubi forte morituros invenerint non baptizatos, imo praeceptum est, animas eripere a diabolo per baptisma: id est, benedictam simpliciter aquam in nomine Domini, baptizare illos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Intincto autem superfusus aqua, unde oportet eos qui possunt, fideles monachos maxime, et scientiam habere baptizandi, et si longius alicubi extierint, eucharistiam semper secum habere.

III. De occisione.

D ^f Qui occiderit monachum aut clericum, arma relinquat, et Deo serviat, vel septem annos poeniteat. Qui laicum, odii meditatione, vel possidenda hereditatis ejus, annos quatuor. Qui pro vindicta fratris, unum annum. Et in sequentibus duos annos, tres quadragesimas ac legitimas ferias. Qui per iram subitum et rixam, tres annos poeniteat. Qui casu, unum annum. Qui in bello publico, dies quadraginta. Qui jubente domino suo servus, dies

^d Poenit., Nupserit vel junxerit.

^e Forte, *chrisma*, inquit Ant. Aug.

^f Nonnulla hic sunt quae non congruunt cum Poenitentiale; sed forte hic suo sensu Ecgbertus scribit; in Poenitentiale vero Isidori verbis loquitur. MANSI.

quadraginta. Qui liber jubente majore suo innocentem, annum unum, et sequentes duas tres quadragimas, et legitimas ferias. Qui super rixam lictu debilem vel deformem hominem reddit, impensas in medicos, et maculæ pretium, et opus ejus, donec sanetur, restituat, et dimidium annum. Si vero non habet unde restituat hæc, annum integrum. Qui ad feriendum hominem surrexerit, volens eum occidere, duas septimanas pœniteat. Si clericus fuit, septem menses. Quod et si vulneraverit, dies quadraginta. Si clericus, annum lotum. Sed et pecuniam pro modo vulneris, licet lex non ^a commendat, cui inflixit tribuat, ne læsus ^b scandalizet. Mulier partum suum ante dies quadraginta sponte perdens, unum annum pœniteat. Si vero post quadraginta dies, tres annos pœniteat. Si vero postquam natus fuit, quasi homicida. Sed distat multum, utrum pauper-cula ^c per difficultatem nutriendi, an fornicaria, causa sceleris relandi faciat. Qui perjurat sciens, compulsus a domino suo, tres quadragimas pœniteat, ac legitimas ferias. Qui sciens virtutem juramenti vel perjurii, perjurat in manu episcopi aut presbyteri, vel altari, vel cruce consecrata, tres annos pœniteat. Si vero in cruce non consecrata, unum annum pœniteat. Si autem in manu hominis, apud ^d Græcos nihil est. Qui ^e seducit nescium perjurare pernioxio, qui et postea perjurium suum cognovit, unum annum pœniteat.

IV. De immunda carne.

Qui manducat carnem immundam aut dilaceratam a bestiis, quadraginta dies pœniteat. Si necessitate famis cogente, multo levius. Mus si ceciderit in liquorem, tollatur inde, et aspergatur liquor ille aqua ^b benedicta: si vero mortuus sit, abjiciatur totus liquor, nec ab hominibus sumatur, sive lac sit, sive cerevisia, vel aliquid hujusmodi: quod si mortuus sit, liquor ille in quo mus vel mustela incidens moritur, purgetur, et aspergatur aqua sancta, et sumatur, si necessitas sit. Si avis stercoreverit in quemconque liquorem, hujusmodi tollatur stercoꝛ, et mundetur cibus aqua benedicta, et sumatur. Qui sanguinem nescius cum saliva sorbet, non ei nocebit; qui manducans proprio polluitur inscius, non ei nocet. Si autem scit, pœnitentiam agat juxta modum pollutionis.

V. De capitalibus criminibus.

Nunc igitur capitalia crimina secundum canones explicabo. Prima ^f superbia, invidia, fornicatio, inanis gloria, ira longo tempore, tristitia sæculi, avaritia, ventris ingluvies. Augustinus adjecit sacrilegium, id est, sacrarum rerum furtum, et hoc est maximum furtum, vel idololatriis servientem, id est, auspiciis, et reliqua. Deinde adulterium, falsum testimonium, furtum, rapina, ebrietas assidua, idololatria. Molles,

^a Pœnit., *jubeat, imperet.*

^b Pœnit., *scandalizetur.*

^c Pœnit., *pro difficultate.*

^d Paganos, ἄλλοθεν videtur inte'lligere.

^e Pœnit., *seducius nescius perjurare, pejerat et postea.*

^f Septem capitalia crimina vulgo hac voce consi-

A sodomitæ, maledici, perjuri. Ista sunt ergo capitalia crimina. Sanctus Paulus et Augustinus, et alii sancti computaverunt, pro istis fieri oportere elemosynas largas, et longum tempus jejunium teneatur. Id est, ut alii judicant, pro capitalibus, id est, adulterio; homicidiis, perjuriis, fornicariis, et similibus. Laicus quatuor annos pœniteat, clericus quinque, subdiaconus sex, diaconus octo, presbyter decem, episcopus duodecim, si consuetudo erat.

VI. De minoribus peccatis.

Id est, furtum, falsum testimonium, et similibus. Laici annum unum, clerici duos, subdiaconus tres, diaconus quatuor, presbyter quinque, episcopus septem annos pœniteant. Item sodomitis si consuetudo erat, episcopus quatuordecim annos pœniteat, presbyter duodecim, diaconus decem, subdiaconi octo, clerici septem, laici quinque: monachus si fornicationem facit cum ancilla Dei, quatuor annos pœniteat: si cum puella, septem annos pœniteat. De parricidis vel fratricidis, quidam septem, quidam quatuordecim et septem.

VII. De cupiditate cæterisque flagitiis.

Item cupidus vel avarus, vel ebriosus, vel superbus, vel invidus, vel rapax, vel iracundia longa, vel maledicus, vel his similia ^g, quæ enumerare longum est, tres annos pœniteat. Item ^h si clericus cum quadrupede fornicaverit, duos annos pœniteat, subdiaconus tres, diaconus quinque, presbyter septem, episcopus decem annos pœniteat. Qui cum matre fornicaverit, quindecim annos pœniteat. Si cum filia vel sorore, duodecim annos pœniteat. Qui cum fratre naturali fornicaverit per commixtionem carnis, ab omni carne se absteat, quindecim annos pœniteat. Si clericus venationes exercuerit, annum unum pœniteat, diaconus duos, presbyter tres. Si presbyter, vel diaconus, vel monachus uxorem duxerit, in conscientia populi deponatur. Si adulterium perpetraverit cum ea, et in conscientia populi devenit, projiciatur extra Ecclesiam, et inter laicos pœniteat quandiu vixerit. Qui dimiserit uxorem suam alteri conjugi, septem annos pœniteat. Si clericus homicidium fecerit, et proximum suum occiderit, decem annos pœniteat, exul septem pœniteat, si odii meditatio fuit. Si laicus homicidium fecerit per furor-
D rem, et meditationem, quatuor annos pœniteat, vel quinque, vel septem annos pœniteat. Si per rixam, quatuor annos pœniteat. Item qui immolat dæmoni-
bus in magnis, si consuetudo est, decem annos pœniteat: in minimis annum unum: auguriis et divinationibus, quinque annos pœniteat. Emissores tempestatum septem annos pœniteant; ut pœnitentia semper isto ordine servata sit ab uno anno, et deinceps de qualicunque peccato: id est, in unaquam-
gnantur: S. A. L. I. G. I. A. Veteres variant. Vide Cassianum, Theodulphum, Burchardum et pœnitentiales libros.
^g Pœnit., *faciens.*
^h Perturbari ordinem putat Ant. Aug. quod hæc ex diversis scriptoribus variis temporibus fuerit sumpta.

que hebdomada tres dies vino, et sine medone, A carne : et jejuset usque ad vesperam, et manducet de sicco cibo, et tres quadragesimas semper de sicco cibo, et jejuset tres dies ad nonam, et tres ad vesperam; et in diebus Dominicis, et in Natale Domini quatuor dies, et in Epiphaniam, et in Pascha, usque in albas, et Ascensionem Domini, et Pentecosten, et sancti Michael, et sanctæ Mariæ, et sancti Joannis Baptistæ, et duodecim apostolorum, et sancti Martini, et illius sancti festivitatem, qui in illa provincia est in his prædictis diebus ^a faciat charitatem, sicut sui compares, clerici sive laici. Ebrietatem et ventris distentionem in omnibus caveant. Faciant quod Apostolus dicit : *Sive manducatis, sive bibitis, vel quidquid facitis, omnia ad gloriam Dei facite* (I Cor. x). Tunc ergo digna pœnitentia est, si hoc **B** impleatur.

VIII. De clericorum pœnitentia.

Item in canone apostolorum ^b indicatur, ut episcopus, presbyter, diaconus, qui in fornicatione aut perjurio, aut furto captus est, deponatur, non tamen communione privetur, quia non judicat Deus bis in idipsum (*Nahum, sec. LXX*). Si quis pontifex fornicationem faciens, naturalem judicabit, duodecim annos pœniteat; per multas lacrymas et eleemosynas veniam a Domino **p**otat; post annos tres vel quatuor levius. Presbyter cum puella non prælato monachi voto annos tres vel quatuor pœniteat, tres quadragesimas, et quartas et sextas ferias semper de sicco cibo. Si cum ancilla Dei, aut cum masculo, plus addetur, id est, septem annos pœniteat, si consuetudo est. Similiter diaconi, si monachi non sunt, duos vel tres annos pœniteant. Sic et monachus sine gradu, si cum puella, annos tres. Si diaconus vel monachi sunt, quinque vel septem annos pœniteant : si sine voto, monachi cum puella, novem annos vel decem pœniteant. Clericus sine voto monachi fornicatus, unum annum pœniteat. Si frequenter, duos annos pœniteat. Si cum canonica, duos annos; frequenter, tres. Si genuerit filium, plus pœniteat, id est, quatuor vel quinque annos, alii dicunt septem exul fiat. Sic et virgo sanctimonialis cum laicis sine gradu, si clericus, qui canonici sunt unum annum; frequenter, duos. In gradu autem, sicut monachus, id est, tres annos. Theodorus dixit : Monachus faciens fornicationem, et non invenit, unum annum pœniteat et dimidium. Item monachus faciens cum puella, sex annos pœniteat. Laicus maculans se cum ancilla Dei, annos duos pœniteat. Si genuerit ex ea, tres annos pœniteat. Si sine conjugio sunt, tres quadragesimas; quidam quadraginta dies judicant, id est, consuetum. Item sodomitæ quidam, decem, id est, qui sæpe fecerit, vel in gradu quidam septem annos, quidam annum, ut mollis quidam centum dies, ut pueri, viri inter annos, si pueri duos annos. Qui cum pecude peccaverit, vel jumento, decem annos

pœniteat, quidam septem, quidam tres, quidam unum, quidam centum dies, ut pueri. Oportebat discretionem esse inter qualitatem pecudum, vel hominum, sicut supra diximus. Item episcopus, si cum quadrupede fornicaverit, octo annos pœniteat. Si consuetudo, decem, presbyter quinque, diaconus tres, clericus duo.

IX. De juramento.

Qui juramentum fecerit in ecclesia, aut in Evangelio, sive in reliquiis sanctorum, septem annos pœniteat. Alii duodecim annos judicant. Sive in manu episcopi aut presbyteri vel diaconi, sive in cruce consecrata, unum annum pœniteat. Alii tres vel quatuor judicant. Et in cruce non consecrata, unum annum, vel septem menses, ut alii : qui autem seductus ignorans, et postea cognoscit, unum annum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies pœniteat. Si quis coactus pro qualibet causa necessitatis, tres quadragesimas, alii tres, annum unum, et ex eis in pane et in aqua, ut alii judicant. Item perjuri tres annos, qui suspicatur priusquam jumentum ducatur, et tamen jurat per consensum, duos annos pœniteat. Si quis in manu laici juraverit, apud Græcos nihil est.

X. De abstinentia mulierum.

Mulier abstineat se a viro suo, quando conceperit, antequam pepererit : et post partum quadraginta dies. Qui autem nupserit his diebus, decem dies pœniteat, vel triginta, vel viginti. Qui in matrimonio sunt, abstineant se tres quadragesimas, et pœniteat, vel triginta, vel viginti. Qui in matrimonio sunt, abstineant se tres quadragesimas, et in dominica nocte, et in sabbato et feria quarta et tertia, qui legitime sunt, et tres noctes abstineant se, antequam communicent. Qui in quadragesima ante Pascha cognoscit uxorem suam, et noluit abstinere, unum annum pœniteat, vel suum pretium reddat ad ecclesiam, vel pauperibus dividat, vel viginti sex solidos reddat. Si per ebrietatem vel aliqua causa accesserit sine consuetudine, quadraginta dies pœniteat. Mulier si divinationes fecerit, vel incantationes diabolicas, unum annum pœniteat, vel tres quadragesimas, vel quadraginta dies, juxta qualitatem culpæ. Mulier si aliquem interfecerit, imi. autem maleficia sua, id est, per poculum, aut per artem aliquam, quatuor annos pœniteat. Si paupercula, quatuor annos. Mulier si occiderit filium suum per homicidium, undecim annos pœniteat.

XI. De auguriis vel divinationibus.

Auguria vel sortes, quæ dicuntur falsa sanctorum, vel divinationibus observare, vel quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt, vel votum voverit ^e in arborem vel in quamlibet rem, excepta ecclesia, si clericus laici, excommunicentur ab ecclesia, vel tres annos clericus pœniteat, laici duo vel uno et dimidio. Mulier si filium suum supra tectum ponit, vel in fornacem, pro sanitate lebrum,

^a Id est utatur eodem cibo ac potu quo illi.

^b Pœnit., xv judicatur.

^e Pœnit., vel persolverit ad arborem, vel lapidem, vel ad quamlibet.

quinque annos pœniteat. Nolite exercere, quando luna obscuratur, ut clamoribus ac maleficiis sacrilego usu, se defensare posse confidunt. ^a Caragios et divinos præcantatores ^b, laici tres dies sine cerevisia vel vino et carne, alii duodecim dies. Si fidelis laicus sit, qui pro nequitia inebriat alterum, quadraginta dies pœniteat. Si vomitum facit infirmitatis causa, sine culpa est.

XII. De ebrietate.

Si per ebrietatem vel voracitatem evomuerit eucharistiam, quadraginta dies pœniteat clericus monachus, diaconus sexaginta, presbyter septuaginta, episcopus ^c centum decem. Si infirmitatis causa, septem dies unusquisque : sine infirmitatis causa, sacrificii die quatuor dies : quidam psalterium, quidam bis psalterium ^d suum sacrificii die in iguem projecit, vel in flumine, centum psalmos cantet. Si canes comedunt talem vomitum, centum diebus, si scit : si non scit, quadraginta. Qui vero inebriantur contra præceptum Domini, si votum sanctitatis habent (hoc est ebrietas, quando statum mentis mutat, et lingua balbutiunt, et oculi turbantur, et vertigo erit, et ventris distensio, ac dolor sequitur), si clericus sit, quatuor dies pœniteat, monachus quatuordecim; diaconus quatuor hebdomadas, presbyter quatuor, episcopus quinque, prælati tres sine vino et carne.

XIII. De eucharistia.

Si quis eucharistiam negligentia causa perdiderit, unum annum pœniteat, tres quadragesimas, seu quadraginta dies pœniteat. Si sacrificium in terra ceciderit causa negligentia, quinquaginta psalmos cantet. Qui neglexerit sacrificium, ut vermes in eo sint, ut colorem non habeat, saporemque, viginti dies pœniteat vel triginta, vel quadraginta, et ^e in igne accendatur : cinis ejus sub altare abscondatur. Si usque ad terram ceciderit, unum diem pœniteat : si ^f stella arserit, altare ceciderit, triginta dies pœniteat. Qui in ecclesia modicam partem perdiderit, et non invenerit, viginti dies pœniteat, unoquoque die psalmos quadraginta cantet. Qui autem in ^g plebem suam chrismalem perdiderit, et non invenerit, quadraginta dies pœniteat, vel tres quadragesimas. Qui perfuderit ^h calicem in finem solemnitatis, triginta dies pœniteat.

XIV. De diversis causis.

Qui ⁱ creaturam perdiderit, ithub, tabulas, aut schedulam suam, sal benedictum, panem novum consecratum, vel aliquid huic simile, quatuor dies pœniteat. Qui morticinum inscius comederit, quadraginta dies pœniteat : si autem sciens, centum

^a Caragios : alibi dicuntur, divini, divinatores, sacrilegi, forticularii, etc.

^b Pœnit., phylacteria etiam diabolica, et vel characteres diabolicos, vel herbas, vel succos suis, vel sibi impendere tentaverit.

^c Nonaginta. Facilis lapsus ex XC in CX.

^d Hæc sic emendat Ant. Aug. : si suum sacrificium, etc.

^e Pœnit., et vermis comburatur.

^f Pœnit., stillaverit et in alt. c.

^g Pœnit., plebe.

A dies pœniteat. Qui i fraudatum comedit, et est iuops vel hebes, quatuor dies pœniteat : sani autem et infirmi, si sciunt, quadraginta dies pœniteant. Qui sæpe faciunt, tres quadragesimas, vel annum. Qui comedit vel bibit intinctum a familiari bestia, id est, cane, vel catto, et scit, centum psalmos cantet, vel unum diem jejuset. Si quis dederit alicui liquorem in quo mus vel mustella mortua inveniuntur, si secularis, quatuor dies pœniteat, in canoniis trecentos psalmos cantet. Qui postea noverit quod talem potum biberit, ^k psalterium cantet. Si quis semicoctum comederit inscius, tres dies pœniteat, vel psalterium cantet. Sciens autem, quatuor dies pœniteat. Pro modico furto, triginta dies pœniteat in viginti annos. Pueri decem annorum ^l quod furtum facientes, quatuor dies pœniteant. Si quis intinxerit manum in aliquo cibo, et non idonea manu, centum ^m palmadas emendetur. Si in farina aut in aliquo cibo sicco aut in pulve aut lacte coagulato mus vel mustella mortua inveniuntur, quod in circuitu ejus remanserit, projicietur foras : et quod reliquum est manducetur. Item qui autem, quod in pœnitentiale scriptum est, implere poterit, bonum est ; qui autem non potest, consilium damus per misericordiam Dei in primitus pro uno die in pane et aqua quinquaginta psalmos ⁿ genuflectendo, aut sine flexu septuaginta psalmos, intra ecclesiam, vel in uno loco per ordinem psallat : et pro uno die valeat ducentæ genufluxiones, vel unus denarius ^o pro die valet, et tres eleemosynas tres pauperes valent : quidam dicunt quinquaginta ^p percussiones, quinquaginta psalmi pro uno die valent. Id est, hieme, in autumnio, et in verno, centum percussiones vel psalmos, et in æstate, centum quinquaginta psalmos vel percussiones. Item pro uno mense, quod in pane et aqua pœnitere debet, psalmos in genuflexu, vel sine flexu, id est, sexcentos octoginta, et postea omnes dies reficiant ad sextam, nisi quarta et sexta feria jejuset ad nonam. A carne ^q et vino absteineat se, alium cibum postquam psallat sumat. In secundo anno remissior pœnitentia erit, de Natali Domini usque in Epiphania, et illos prædictos dies, qui supra scribuntur, qui impœnitentia non computantur. Item qui non potest sic agere pœnitentiam, sicut ^r superius diximus, in primo anno erogat in eleemosyna solidos viginti tres, pro uno anno in pane et aqua, donec in eleemosyna solidos viginti duos, et in unaquaque hebdomade unum diem jejuset ad nonam, et alium ad vesperum, et 3 quadr. in 2

^h Pœnit., aliquid super altare de calice dum sol emittas missæ celebratur.

ⁱ Ant. Aug., cratheram.

^j Ant. Aug., furto aut fraude quæsitum.

^k Pœnit., CL psalmos.

^l Pœnit., palmatis.

^m Pœnit., genibus flexis in ecclesia.

ⁿ Pœnit., si pauper est : si dives tres denarii.

^o Pœnit., palmatas.

^p Pœnit., et sagimine.

viginti solidos, pro tribus annis octodecim solidos, **A** quæ sunt sexaginta quatuor solidi. Potentes homines pro culpis criminalibus faciant, ut Zachæus ait: *Domine omnium bonorum meorum dimidium do pauperibus, et si quid aliquid injusti abstuli, in quadruplum reddam (Luc. xix)*: et de mancipiis dimittat liberos, et captivos redimat, et a quo die desinat peccare non desinat communicare, ^a sicut apostolus ait: *Qui per corpus peccat, per corpus emendat*, hoc est jejuniis et vigiliis, et orationibus ad Dominum, qui conversus fuerit, et omne malum fecit, in effundendum sanguinem, in furto, in fornicatione, in mendacio, et juramento, et omnibus malis: et postea Deo servire vult usque in finem, tres et duos annos pœniteat, vel quomodo sacerdos judicet. Ipse tamen cogitet de medicamento animarum, quomodo **B** suam vel eorum animas servare valeat in erudiendo, in doceando sanum sermonem, quod qui bene mi-

^a Non in epistolis S. Pauli ut nec illud quod vulgo jactatur, *Per quæ quis peccat per hæc et punitur.*

nistrat, bonum gradum sibi acquirit apud eum qui est super omnia Deus benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

XV. *Item de pretio anni, vel diei.*

^b Primo anno quidam promiserunt quatuor triduanas, interveniente una nocte. Alii autem duodecim triduanas: hoc est semel in uno mense triduanas quidam dixerunt. Quidam verberibus aut in vigiliis insistendo, quadriduam: alii sic, alii vero sic. Pretium autem diei, hoc est ^c agapen, duobus vel tribus pauperibus. Alii totum psalterium, id est, in æstate, in hieme vero, et in verno vel autumno quinquaginta psalmos. Quidam duodecim plagas vel percussiones, vel plus minus, vel discernat tempora. Quidam in labore alieno, vel insectando quadraginta bis desinat, quadraginta ter desinat, 120 sexies desinat, et addetur 10, secundo 20, superiori 30, si labor non sit.

^b Pœnit., pro uno anno quidam promiserunt.

^c Lege agape.

ANNO DOMINI DCCXXXI.

S. GREGORIUS II,

ROMANUS PONTIFEX.

NOTITIA HISTORICA IN S. GREGORIUM PAPAM II.

(Lib. Pontific. ex var. edd.)

^a Gregorius II natione Romanus, ex patre Mar-
cello, sedit ^a annos xvi, menses octo, dies viginti.
^b Fuit autem temporibus Anastasii, Theodosii, Leo-
nis atque Constantini Augustorum. Hic a parva

C ætate in patriarchio nutritus ^b sub sanctæ memoriæ domno Sergio papa, subdiaconus atque ^a sacellarius factus, bibliothecæ ^c illi est cura commissa, deinde ad diaconatus ordinem promotus est. Et cum viro

VARIANTES LECTIONES.

^a Al., om. II.

^b Al., annos xv, menses octo, dies xxii; Cod. Luc. 490, menses ix, dies xi.

^c In al. Fuit.... Augustorum desunt omnia.

^a In al., sub.... papa desunt.

^b In al., sacellarius.... deinde desunt.

^c Cod. Luc., curam suscepit.

VARIORUM NOTÆ.

^a 1. *Gregorius*. Ad sancti Gregorii II tempora or-
do rerum nos ducit, qui, si ejus Acta omnia exsta-
rent, cum sancto Gregorio Magno, unde orsus sum,
comparari jure posset, ut cum doctissimo Annalium
parente Bollandus affirmat (*Comm. præv. ad Greg.
II Vit. 13 Febr.*). Ætatem hujus pontificis certam
Antonius Pagius aliquæ Recentiores definiunt contra
Panvini et Baronii opinionem; quod et Papebrochius
ante eos fecit, tametsi ordinationem anticipans, ali-
quot diebus de more disjungit mortem a depositione.
Ab illis autem minime recedendum esse, mox lique-
bit; cum enim ex tribus, quæ in cujusvis ætate pon-
tificis considerantur, duo, nempe interpontificium et
exitus seu dies emortualis unanimum omnium consensu
certa sint, quod spectatur secundo loco, scilicet tem-
pus sedis, inter utrumque includitur, ac proinde per
se evidens fit. Nihil tamen majus antiquam tria
hæc spectanda propono, miram, quæ in catalogis,

D Codicibusque de annis, mensibus, ac diebus occur-
rit, dissensionem, eruditionis gratia expediam.
Annos Gregorii quindecim, et sedecim, catalogi et
Codices bipertito divisi nobis exhibent. Eorum quippe
undecim stant pro annis xv, tredecim vero, quibus
suffragatur Luitprandus, pro annis xvi. Catalogi
Bergomas, et Colbertini quinque Codicesque duo
Freheriani, unus Thuanus, Farvesianus, et Ambro-
sianus alter habent annos xv. Reliqui omnes catalo-
gi, quatuor nostri, et duo Colbertini, nec non quatuor
ex nostris Codd. ac tres Ambrosiani annos xvi. Par
in mensium numero discrepantiâ invenitur; nam VII,
VIII et IX, Gregorii sedi inconstanter tribuuntur: de
diebus denique discrimen cæteris majus occurrit,
quippe X, XI, XII, XXIV, XXIX, passim consignatos
videre est. Hæc profecto redderent valde operosam
hujus sancti pontificis chronologiam; cum vero, ut
paulo ante aiebam, de ejus principio et fine liqueat,